

*Snežana Andrejević**

OBAVEZNO JAVNO OBJAVLJIVANJE PRAVOSNAŽNE SUDSKE PRESUDE U ELEKTRONSKOM MEDIJU I NA SAJTU NA GLOBALNOJ MREŽI

**Komentar presude Vrhovnog suda Srbije Gž 145/06
od 24. oktobra 2007. godine**

Obavezno javno objavljivanje pravosnažne sudske presude donete u sporu radi zaštite povređenih autorskih prava u elektronskom mediju ili na sajtu na globalnoj mreži predstavlja podesan način ograničenja slobode medija i meru srazmernu legitimnom cilju kome se teži.

Tuženi je tokom marta 2005. godine objavio fotografiju – portret N. N., autorsko delo tužioca, na bilbordima širom Srbije i na svojoj glavnoj internet stranici, uz određeni propratni tekst, ne navodeći ime tužioca kao autora fotografije. Sporna fotografija bila je objavljena i na naslovnoj stranici knjige autora M. V., ali je taj izdavač označio tužioca kao autora ove fotografije. Fotografija – portret N. N., autorsko delo tužioca, korišćena je i objavljena bez njegove saglasnosti, a tuženi tokom postupka nije dokazao da je tužilac preneo svoja autorska prava na tuženog ili na treće lice.

Prvostepeni sud je, odlučujući o zahtevu tužioca za zaštitu povređenih autorskih prava, zaključio da je objavljivanjem sporne fotografije – portreta bez navođenja imena autora i bez plaćanja naknade za iskorišćavanje autorskog dela, tuženi povredio autorska prava tužioca pa je tuženom zabranio dalju povredu autorskih prava tužioca objavljivanjem i korišćenjem autorskog dela tužioca i naložio objavljivanje presude o trošku tuženog na glavnoj internet stranici tuženog tokom 30 dana.

Odlučujući o žalbi tuženog, Vrhovni sud Srbije je, kao drugostepeni sud, utvrdio da žalba tuženog nije osnovana, s obzirom na to da je tužilac tokom postupka dokazao da je autor sporne fotografije – portreta N. N. i zaključio da su njenim objavljivanjem bez saglasnosti tužioca i bez navođenja imena tužioca kao autora povređena autorska moralna prava autora.

* Sudija Vrhovnog kasacionog suda

ODGOVORNOST ZA POVREDU AUTORSKIH PRAVA

Fotografija, u smislu člana 2. stav 2. tačka 9) Zakona o autorskim i srodnim pravima („Službeni list Srbije i Crne Gore“, br. 61/04), koji je važio u vreme povrede autorskih prava tužioca, predstavljala je autorsko delo, a autorom se smatralo lice čije su ime, pseudonim ili znak naznačeni na primercima dela ili su navedeni prilikom objavljivanja dela. Zato je zakonska prezumpcija autorstva važila dok se ne dokaže suprotno.

Fotografija – portret N. N., čiji je autor tužilac, bila je objavljena na naslovnoj stranici knjige autora M. V., a tužilac je bio označen kao autor tog autorskog dela, pa je nastupila zakonska prezumpcija autorstva u korist tužioca. Tuženi je mogao oboriti ovu zakonsku prezumpciju, u tekućoj parnici, po pravilima o teretu dokazivanja iz člana 223. st. 2. i 3. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“, br. 125/04), kojima je propisano da stranka koja tvrdi da ima neko pravo snosi teret dokazivanja činjenice koja je bitna za nastanak ili ostvarivanje prava, a stranka koja osporava postojanje nekog prava, snosi teret dokazivanja činjenice koja je sprečila nastanak, ili ostvarivanje prava, ili usled koje je pravo prestalo da postoji, ako zakonom nije drukčije određeno, samo dostavljanjem dokaza na osnovu kojih bi sud utvrdio da je autor sporne fotografije – portreta drugo lice, a ne tužilac, da se radi o javnom dobru – koje se može koristiti bez ograničenja i dostavljanjem saglasnosti autora za iskorišćavanje autorskog dela.

Naime, moralna prava autora, zaštićena prema navedenom propisu, odnosila su se na pravo paterniteta, pravo na naznačenje imena, pravo objavljivanja, pravo na zaštitu integriteta dela i pravo na suprotstavljanje nedostojnom iskorišćavanju dela (čl. 14–18. Zakona o autorskim i srodnim pravima). Tako, autor je imao isključivo pravo: da mu se prizna autorstvo na njegovom delu (pravo paterniteta); da njegovo ime, pseudonim ili znak budu naznačeni na svakom primerku dela, odnosno navedeni prilikom svakog javnog saopštavanja dela, izuzev ako je to, s obzirom na konkretni oblik javnog saopštavanja dela, tehnički nemoguće ili necelishodno (pravo na naznačenje imena) – kog se mogao u pojedinačnim slučajevima na izričit način odreći; autor je imao isključivo pravo da objavi svoje delo i da odredi način na koji će se ono objaviti (pravo objavljivanja); da štiti integritet svog dela, i to naročito da se suprotstavlja izmenama svog dela od strane neovlašćenih lica, da se suprotstavlja javnom saopštavanju svog dela u izmenjenoj ili nepotpunoj formi, vodeći računa o konkretnom tehničkom obliku saopštavanja dela i dobroj poslovnoj praksi i da daje dozvolu za preradu svog dela (pravo na zaštitu integriteta dela); da se suprotstavlja iskorišćavanju svog dela na način koji ugrožava ili može ugroziti njegovu čast ili ugled (pravo na suprotstavljanje nedostojnom iskorišćavanju dela).

Imovinska prava autora odnosila su se, u smislu člana 19. navedenog zakona, na ekonomsko iskorišćavanje svog dela, kao i dela koje je nastalo pre-

radom njegovog dela. Za svako iskorišćavanje autorskog dela od strane drugog lica autoru je pripadala naknada, ako tim zakonom ili ugovorom nije bilo drukčije određeno. Kad je u pitanju pravo na beleženje i umnožavanje, autor je imao isključivo pravo da drugome zabrani ili dozvoli beleženje ili umnožavanje svog dela na bilo koji telesni ili bestelesni, trajni ili privremeni, posredni ili neposredni način, nezavisno od broja primeraka dela, tehnike kojom su umnoženi i trajnosti primeraka (član 20).

Autor je imao isključivo pravo i da, u smislu člana 21. ovog zakona, drugome zabrani ili dozvoli stavljanje u promet primeraka svog dela, ali to nije delovalo prema onom vlasniku primerka dela koji je taj primerak legalno pribavio u Srbiji i Crnoj Gori od autora ili od lica koje je autor ovlastio (*iscrpljenje prava*). Vlasnik je mogao primerak dela koji je legalno pribavio od autora slobodno dalje stavljati u promet.

Objavljivanje i stavljanje u promet autorskog dela suprotno navedenim propisima predstavljalo je povredu autorskih moralnih prava i autorskih imovinskih prava autora.

ZAŠTITA AUTORSKOG PRAVA

Nosilac autorskog prava, interpretator, proizvođač fonograma, proizvođač videograma, proizvođač emisije, proizvođač baze podataka i sticalac isključivih ovlašćenja na autorska i srodna prava, u smislu člana 177. navedenog Zakona o autorskim i srodnim pravima, mogao je tužbom da zahteva naročito: 1) utvrđenje povrede prava; 2) prestanak povrede prava; 3) uništenje ili preinačenje predmeta kojima je izvršena povreda prava, uključujući i primerke predmeta zaštite, njihove ambalaže, matrice, negative i slično; 4) uništenje ili preinačenje alata i opreme uz pomoć kojih su proizvedeni predmeti kojima je izvršena povreda prava, ako je to neophodno za zaštitu prava; 5) naknadu imovinske štete; 6) objavljivanje presude o trošku tuženog. Autor, odnosno interpretator je imao i pravo na tužbu za naknadu neimovinske štete zbog povrede svojih moralnih prava.

Tužilac je tokom postupka dokazao da je autor sporne fotografije – portreta N. N., da se ne radi o javnom dobru koje se može koristiti bez ograničenja i zaključio da su njenim objavljivanjem bez saglasnosti tužioca i bez navođenja imena tužioca kao autora povređena autorska moralna prava autora. Pravna posledica povrede prava je, između ostalog, sudska deklaracija o povredi autorskog prava, pravo autora da zahteva prestanak dalje povrede svog autorskog prava i objavljivanje presude o trošku tuženog.

Sudska praksa poznaje različite zahteve koji se odnose na objavljivanje presude kojom je deklarirana povreda autorskog prava, a najčešće se zahtev odnosi na objavljivanje presude u sredstvima javnog informisanja.

Imajući u vidu definiciju javnog glasila iz člana 11. Zakona o javnom informisanju („Službeni glasnik RS“, br. 43/03, 61/05), obaveza objavljivanja presude o povredi autorskog prava u štampanom ili elektronskom mediju, odnosno na globalnoj mreži na internet stranici na kojoj je autorsko delo tužioca objavljeno protivno odredbama Zakona o autorskim i srodnim pravima čini se u skladu sa članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, budući da je ovakav način mešanja u slobodu medija zakonit, legitiman i proporcionalan izvršenoj povredi prava.

U navedenoj presudi izražen je i stav Vrhovnog suda Srbije da obavezno javno objavljivanje pravosnažne sudske presude donete u sporu radi zaštite povređenih autorskih prava u elektronskom mediju ili na sajtu na globalnoj mreži, samo tokom perioda od 30 dana, predstavlja podesan način ograničenja slobode medija i meru srazmernu legitimnom cilju kome se teži, dok bi duži period ograničenja predstavljao neproporcionalno mešanje u slobodu medija.